

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ,
МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

УДК 336.7

ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА СУЧАСНОГО РИНКУ ПОЗИЧКОВИХ КАПІТАЛІВ

Непран А.В., Тимченко І.Є., Чорна Т.І.*, 2013

*Харківський економіко-правовий університет
Українська інженерно-педагогічна академія*

У роботі обґрунтовуються напрями інституційних зрушень на ринку позичкових капіталів. Проведений аналіз співвідношень в потоках і нагромадженні грошового капіталу і розглянуті їх можливі їх зміни в найближчому майбутньому, дані пропозиції по удосконаленню форм фінансових взаємовідносин між населенням і нефінансовими корпораціями.

Ключові слова: ринок позичкового капіталу, кредит, нефінансові корпорації, домашні господарства, державний сектор, кредитори та позичальники.

Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. Створення умов для забезпечення масштабного зростання національного капіталу як основи реалізації структурно–інноваційних зрушень у виробництві, вихід економіки України на новий рівень конкурентоспроможності неможливий без розширення фінансових можливостей суб'єктів господарювання. Значну роль у фінансово–кредитному забезпеченні розвитку національної економіки відіграє ринок позичкових капіталів. Найбільш потужний з точки зору і обсягів, і стабільності сегмент ринку — це ринок банківських кредитів. Як наголошувалося в Програмі економічних реформ 2010–2014 рр., необхідність активізації процесів нагромадження фінансових ресурсів та їх направлення на розвиток економіки вимагає інституалізації і посилення інвестиційного кредитування в спосіб створення і розвитку спеціалізованих інвестиційних фінансово–кредитних установ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сучасних тенденцій в розвитку банківського кредитування присвячені праці багатьох українських вчених, зокрема В. Гейця, А. Гриценка, М. Єрмоленка, З. Ватаманюка, С. Юрія, В. Савчука, О. Дзюблюка, М. Диби, М. Крупки, А. Черепа, О. Кириченка, В. Корнєєва, С. Архієреєва та ін. В останні роки опубліковані також оригінальні монографічні дослідження під керівництвом І. Чугунова [1], А. Даниленка [2], О. Барановського [3], С. Смирнова М. [4], Диби [5], Т. Майорової [5], І. Лютого [6]. В дослідженнях основна увага приділялася процесам формування та використання ресурсів банківської системи з позицій цільового спрямування, видів економічної діяльності, строків та видів валют. В монографічному дослідженні І. Лютим і О. Юрчуком був зроблений висновок: «Банківська система України до сих пір не акумулювала капітал, обсяг і якість якого дає банкам можливість ефективно виконувати свою функцію» [6, с. 107]. «Питома вага кредитів в інвестиційну діяльність, — вказував В. Сидоренко, — не відповідає стратегії модернізації української економіки» [3, с. 237]. Як відмічали С. Буковинський, Т. Унковська, О. Яременко, банківська система України в 2008–2009 рр. зіштовхнулася з нагромадженими фінансовими та інституційними диспропорціями, створеними в результаті кредитної експансії останніх років [7].

Невирішені частини дослідницької проблеми. Однак до сих пір в українській економічній науці та практиці не приділено належної уваги відображенню фінансових відносин між інституційними одиницями, що взаємодіють на ринку позичкових капіталів. Очевидно, це пов'язано із відсутністю інтересу вчених та статистичних органів до даної теми. Разом з тим у ринкових умовах необхідність таких розробок, на нашу думку, буде постійно зростати. Дослідження інституційних зрушень на ринку позичкових капіталів, а також процесів нагромадження та використання вільних грошових коштів інституційними одиницями дозволяє комплексно дослідити процес формування та використання грошового капіталу банківською системою, визначити напрями їх удосконалення. Ці питання особливо актуальні сьогодні, коли збільшується потреба у фінансових ресурсах для

---

*©Непран А. В. – к.е.н., доцент, Харківський економіко–правовий університет.

©Тимченко І.Є. – к.е.н., доцент, Харківський економіко–правовий університет.

©Чорна Т. І. – старш. викладач, Українська інженерно–педагогічна академія.

модернізації української економіки, скорочуються обсяги зовнішніх запозичень та державних кредитів.

Метою дослідження є проведення аналізу інституційної структури сучасного ринку позичкових капіталів в Україні, розробка пропозицій по удосконаленню форм і змісту фінансових взаємовідносин між окремими інституційними одиницями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок позичкових капіталів став найважливішим елементом сучасної економіки, що забезпечує процес розширеного відтворення. Через його механізм здійснюється мобілізація тимчасово вільних грошових капіталів і доходів, перетворення їх в позичковий капітал і перерозподіл між галузями і секторами економіки. Ринок позичкових капіталів, здійснюючи обіг позикового капіталу, сприяє безперервності кругообігу промислового і торговельного капіталу.

Провідне значення у розвитку ринку позичкових капіталів займає ринок банківських кредитів. За 2002–2012 рр. обсяг кредитів збільшився у 19,3 рази і досяг 819,0 млрд грн (з урахуванням кредитів, наданих нерезидентам). Якщо виділити лише внутрішній кредит, то відношення кредитів приватним позичальникам до ВВП виросло з 18,7 % у 2002 р. до 61,6 % у 2011 р.

Всякий ринок включає постійних і тимчасових учасників, які формують його інституційну структуру. На національному ринку інституційну основу ринку позичкового капіталу складає система кредитово–банківських установ, включаючи різні види банків, страхові та інвестиційні компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні союзи, факторингові і форвейтингові компанії, фондові біржі. Історія розвитку ринку позичкових капіталів свідчить, що його інституційні учасники в один період вважають за краще більше розміщувати коштів, чим запозичувати, в інший — навпаки. Проте, всіх учасників ринку позичкових капіталів можна класифікувати по характеру кредитних операцій, по географічному розташуванню, по термінах і видах валют і ін.

По характеру діяльності можна виділити чотири основні категорії позичальників і кредиторів на внутрішньому ринку позичкових капіталів: державні інститути (центральный банк, центральні і місцеві органи влади), фінансово–кредитні установи (фінансовий сектор), нефінансові корпорації, населення і нерезиденти. Інституційні учасники ринку, що відносяться до будь–якої з категорій, можуть виступати як кредиторами, так позичальниками. У табл. 1 представлені дані, що характеризують інституційну структуру акумуляції та використання позичкового капіталу банківською системою країни.

Таблиця 1

Інституційна структура кредиторів і позичальників банківських кредитів на ринку позичкових капіталів, %

Роки	Державні інститути*	Приватні кредитно–фінансові установи	Нефінансові корпорації	Населення	Нерезиденти
КРЕДИТОРИ					
2005	1,7	3,8	31,5	46,3	16,1
2006	1,2	3,5	26,2	43,5	25,1
2007	1,4	3,6	22,6	39,6	32,4
2008	9,1	2,8	16,8	31,1	40,0
2009	14,9	2,5	14,9	33,6	33,9
2010	11,4	2,8	17,2	40,6	27,7
2011	10,6	3,0	20,9	42,3	22,9
2012	11,1	2,7	22,8	48,7	14,3
ПОЗИЧАЛЬНИКИ					
2005	–	1,1	72,9	24,5	1,4
2006	–	1,1	64,5	33,0	1,4
2007	–	1,4	60,1	37,0	1,6
2008	–	1,3	59,4	37,6	1,8
2009	0,8	1,9	62,4	32,6	2,3
2010	1,2	1,8	67,0	28,0	2,0
2011	1,1	2,0	71,3	24,9	0,6
2012	0,7	2,0	73,9	22,9	0,5

* До складу державних інститутів включені:

1) центральні і місцеві органи державного управління;

2) Національний банк України.

Розраховано за даними: Бюлетень НБУ: [Електрон. ресурс]: [hpt://www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

Кредитори. *Державні інститути* виступають кредиторами на банківському ринку позикового капіталу прямо і побічно. Національний банк в порядку рефінансування здійснює кредитування комерційних банків. Окрім центрального банку прямими кредиторами на банківському ринку виступають органи державного управління, які можуть самі розмістити на ринку частину вільних грошових коштів в банківській системі.

За 2005–2012 рр. значно зросла частка державних інститутів як кредиторів банківського ринку позичкових капіталів. Питома вага органів державного управління в загальній сумі нагромаджень, акумульованих банківською системою, зросла з 1,7 % у 2005 р. до 11,1 % у 2012 р. Акумуляція нагромаджень здійснювалася, перш за все, з боку Національного банку України. Так, якщо в 2005 р. заборгованість банківської системи за кредитами НБУ складала 762 млн грн, то в 2009 р. вона зросла до 86,4 млрд грн, а на кінець 2012 р. знизилася до 78,0 млрд грн. Одночасно зростали суми нагромаджень сектора загального державного управління (з 2,0 млрд грн в 2005 р. до 5,9 млрд грн в 2012 р.). Збільшення нагромаджень сектора загальнодержавного управління мало істотні інституційні відмінності, які мали різноспрямований характер. Наприклад, сума депозитів центральних органів управління в 2009 р. в порівнянні з 2005 р. зросла з 0,3 млрд грн до 8,6 млрд грн, тоді як в 2012 р. знизилася до 5,8 млрд грн. На відміну від центральних органів управління, сума депозитів місцевих органів державного управління постійно знижувалася і складала (млрд грн): у 2005 р. – 1,7, в 2009 р. – 0,4, в 2012 р. – 0,1.

Серед кредиторів невисока доля *приватних фінансово-кредитних установ*. За 2005–2012 рр. їх доля в загальній сумі кредитних ресурсів, акумульованих банківською системою, не перевищувала 4 %. Разом з посередництвом при акумуляції і перерозподілі вільних грошових коштів, вони виступають і як самостійні кредитори. Загальний обсяг грошових нагромаджень, здійснених безпосередньо фінансовим сектором, збільшився з 6,1 млрд грн в 2005 р. до 20,9 млрд грн в 2012 р. Головну роль в зростанні нагромаджень відіграють страхові корпорації і приватні пенсійні фонди, доля яких складала 43–48 % від їх загальної суми, акумульованих інститутом фінансових корпорацій.

Нефінансові корпорації і населення — найважливіші постачальники позичкових засобів на внутрішній ринок позикових капіталів. В цілому ці два інститути, не дивлячись на деяке скорочення, забезпечують близько 60 % всій ресурсів, акумульованих банківською системою. Найбільшу долю вільних грошових коштів, акумульованих банківською системою, надає населення. Доля цього інституту як джерела пропозиції позикового капіталу в цілому за 2005–2012 рр. зросла з 46,3 % до 48,7 %. Проте це джерело кредитних ресурсів є одним з найбільш нестабільних, що підтвердилося в ході фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр.

Питома вага нефінансових корпорацій, незважаючи на зростання абсолютних розмірів пропозиції вільних ресурсів, мала тенденцію до скорочення, крім того, носила нестійкий характер. В цілому за 2005–2009 рр. питома вага нефінансових корпорацій скоротилася майже в два рази (з 31,5 % до 14,9 %). Після подолання кризи вільні грошові нагромадження нефінансових корпорацій, надані на ринок позичкових капіталів, зросли як абсолютно, так і відносно. На кінець 2012 р. сума грошового капіталу нефінансових корпорацій склала 173,3 млрд грн, що складало 22,8 % від всіх накопичень, акумульованих банківською системою країни.

У сучасних умовах значно зростає роль *нерезидентів* як важливого джерела формування кредитних ресурсів банківської системи країни. Доля нерезидентів в загальній сумі кредитних ресурсів, залучених банківською системою, в 2005 р. складала 16,1 %, тоді як в 2008 р. досягла свого максимального значення (40,0 %). З одного боку, зростає зв'язок національного ринку з розвитком міжнародного ринку позикових капіталів, а з іншою — посилюються ризики функціонування банківської системи, що у свою чергу, піддає небезпеки всі сектори і галузі національної економіки. Багато учених, що займалися цією важливою проблемою (Т. Вахненко [8], П. Матвієнко [9], В. Кудряшов [10]), акцентували увагу, з одного боку, на прискорення процесу кредитування, але з іншої — на зростання зовнішньої заборгованості і збільшення ризику розвитку реального сектора економіки.

Залучення грошових коштів від нерезидентів на міжнародному ринку позичкових капіталів стало для українських банків альтернативою мобілізації кредитних ресурсів на внутрішньому ринку. Цьому в значній мірі сприяло декілька обставин. По-перше, перевищення процентних ставок усередині країни над процентними ставками на ринках позикового капіталу розвинених країн і, по-друге, стабільність валютного курсу. Крім того, валюта в основних секторах кредитування — нефінансовому секторі і в секторі домашніх господарств — є іноземною. У 2008 р. питома вага домашніх господарств в заборгованості по кредитах, виданих в іноземній валюті складала 57,5 %, нефінансових корпорацій — відповідно 51,6 %.

Позичальники. Важливою особливістю останніх років було зростання частки *державних інститутів* як споживачів позичкового капіталу, що було обумовлене потребою у фінансуванні дефіциту державного бюджету, а також покриття касових розривів. На кінець 2012 р. заборгованість державних інститутів (крім НБУ) становила 5803 млн грн проти 12 млн грн у 2008 р. і 5755 млн грн у 2009 р. За останні роки спостерігається зменшення частки державних запозичень (з 1,2 % у 2010 р. до 0,7 % у 2012 р.). Головною формою запозичень на внутрішньому ринку позичкових капіталів стала емісія облігацій внутрішньої державної позики (ОВГЗ). Лише за три останні роки (2010–2012 рр.) обсяги емісій облігацій внутрішньої державної позики перевищили 170 млрд грн.

Приватні фінансово–кредитні установи. В доповнення до комерційних банків останніми роками на внутрішній ринок позичкових капіталів починають проникати спеціальні фінансово–кредитні установи. Якщо в 2006 р. загальна заборгованість за кредитами фінансового сектору складала 2689 млн грн, тоді як до кінця 2011 р. вона зросла до 13430 млн грн, або в 5,0 разу. Особливу активність в цій області стали проявляти страхові корпорації і недержавні пенсійні фонди, заборгованість по кредитах яких зросла за досліджуваний період з 319 млн грн до 935 млн грн. Ці дані свідчать, що фінансові корпорації на ринку позичкового капіталу стали виступати у новій ролі – в ролі позичальника.

Серед *фірм і приватних осіб* основними позичальниками є нефінансові корпорації. Їх частка в загальному обсязі кредитів, наданих банківською системою, складала 60–74%. В період економічного зростання відбувалося витіснення нефінансових корпорацій з ринку банківського кредитування. Так, частка нефінансових корпорацій у загальному обсязі кредитів, наданих секторам економіки, скоротилася 72,9 % у 2005 р. до 62,4 % у 2009 р. Лише в останні роки намітилася позитивна тенденція до збільшення частки підприємств нефінансового сектору на ринку позичкових капіталів.

В 2005–2009 рр. однією із особливостей розвитку банківської системи України стала активізація кредитування населення. Незважаючи на ряд позитивних моментів цього процесу (стимулювання попиту, зростання товарообігу) ряд дослідників (В. Геєць [11], І. Нідзельська [13]) вказували на дисбаланс споживчого кредиту і якісних зрушень в реальному секторі економіці, а також на незбалансованість структури доходів і витрат населення, посилення інфляційних очікувань.

Слід відмітити, що грошовий капітал нагромаджується у різних інституційних одиниць у різних обсягах і у різні строки, що не відповідає потребам цих же одиниць, що задовольняються банківськими кредитами. Тому сальдо відносин між інституційними одиницями дає можливість визначити, в якій мірі видані інституційним одиницям банківські кредити фінансуються їх же ресурсами, розміщеними в банківській системі. Крім того, це свідчить про те, наскільки розвинена ресурсна база – депозити інституційних одиниць як джерело банківських ресурсів.

В Україні динаміка фінансових потоків, що проходять через банківську систему, характеризується даними, наведеними в табл. 2. У більшості розвинених країн основним джерелом нагромадження грошового капіталу в банківській системі є заощадження населення. Прискорене кредитування населення, що спостерігалось до фінансово–економічної кризи 2008–2009 рр., призвело до перевищення приросту заборгованості за кредитами над приростом заощаджень. Наслідком цієї тенденції стало від’ємне нагромадження грошового капіталу населенням. Так, величина від’ємного сальдо нагромаджень домашніх господарств зросла з 19,5 млрд грн у 2006 р. до 69,2 млрд грн у 2007 р. Починаючи з 2009 р. населення стало «чистим кредитором» банківської системи. Це відбулося за рахунок скорочення заборгованості за кредитами та відновлення динаміки заощаджень. Дія цих двох факторів в одному напрямку сприяла зростанню позитивного сальдо балансу фінансових потоків населення з 35,5 млрд грн.

Нефінансові корпорації є основним споживачем банківських кредитів. Як наслідок, сальдо між нагромадженням та приростом заборгованості цього сектору є постійно від’ємним. Проте за останні роки величина від’ємного сальдо має тенденцію до скорочення. В 2012 р. перевищення приросту заборгованості над приростом заощаджень нефінансового сектору становило 9,7 млрд грн проти 70,0 млрд грн у 2006 р. Вирішальний вплив на це положення спричинило зменшення кредитування нефінансового сектору. Якщо в 2006 р. приріст заборгованості за кредитами не фінансового сектору склав 100,0 млрд грн, в той час як в 2009–2010 рр. він не перевищував 24,0 млрд грн.

Як свідчать дані табл. 2, при кредитуванні підприємств і населення банки все частіше залучають фінансові ресурси на світових ринках капіталу: облігації, міжбанківські запозичення та ін. Значний обсяг операцій на світових ринках позичкових капіталів в 2007–2008 рр. вносили вагомий вклад у зростання позитивного сальдо кредитів і депозитів української банківської системи. Післякризовий розвиток української банківської системи країни характеризується зменшенням

залежності від зовнішніх запозичень. Так, заборгованість банків за кредитами, наданими нерезидентами, скоротилася з 235,7 млрд грн у 2008 р. до 108,6 млрд грн, що стало причиною від'ємного сальдо балансу потоків.

Таблиця 2.

Нагромадження грошового капіталу у розрізі секторів економіки в Україні за 2007–2012 рр.

Сектори	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
I. Населення і некомерційні організації						
Приріст фінансових активів	58 934	50 898	-3 762	61 441	35 553	59 298
» заборгованості	78 421	120 100	-39 245	-31 697	-8 324	-13 605
Нагромадження	-19 487	-69 202	35 483	93 138	43 877	72 903
II. Нефінансові корпорації						
Приріст фінансових активів	29 969	22 065	-23 391	21 309	37 015	20 199
» заборгованості	99 973	183 189	18 550	38 746	74 584	29 880
Нагромадження	-70 004	-161 124	-41 941	-17 437	-37 569	-9 681
III. Центральні і місцеві органи влади*						
Приріст фінансових активів	2 454	-1 600	6 050	-4 454	-238	2 035
» заборгованості	-	8	5743	3062	-285	-2730
Нагромадження	2 454	-1 608	307	-7 516	47	4 765
IV. Банки та інші фінансові установи						
Приріст фінансових активів	6 601	3 963	-3 684	3 401	27 777	-947
» заборгованості	3 243	3 857	4 225	-584	3 011	-212
Нагромадження	3 358	106	-7 909	3 985	24 766	-735
V. Нерезиденти						
Приріст фінансових активів	66 097	115 018	-60 369	-13 864	-27 001	-25 791
» заборгованості	3 290	6 345	3 886	-2 028	-10 019	-1 081
Нагромадження	62 807	108 673	-64 255	-11 836	-16 982	-24 710
В с ь о г о:						
позитивне нагромадження	68 619	108 779	35 790	97 123	43 924	77 668
від'ємне нагромадження	-89 491	-231 934	-114 105	-36 789	-29 785	-35 126
Залишок	-20 872	-123 155	-78 315	60 334	14 139	42 542

* Без кредитів, наданих комерційним банкам НБУ.

Розраховано за даними: Бюлетень НБУ: [Електрон. ресурс]: <http://www.bank.gov.ua>, у 2009 р. до 72,9 млрд грн у 2012 р.

Протягом останніх років, починаючи з 2009 р. і до теперішнього часу, в країні відбувся постійний процес зростання масштабів одержавлення банківської системи паралельно із збільшенням ступеня централізації фінансових ресурсів. Складовою частиною відмічених явищ стало все більш активне втручання держави в розподіл і перерозподіл грошових коштів, акумульованих банківською системою. Держава на ринку банківських кредитів виступала переважно як позичальник. В цілому за 2007–2012 рр. від'ємне сальдо заощаджень та кредитів, наданих державою, склало 1,6 млрд грн. Подолання наслідків фінансово-економічної кризи потребувало зростання фінансових ресурсів для потреб держави, що стало головною причиною збільшення попиту на позичковий капітал. Проте за останній рік держава виступає як «чистий кредитор», ніж як позичальник. Як наслідок, нагромадження грошового капіталу державних органів влади у 2012 р. склало 4765 млн грн проти 47 млн грн. у 2011 р.

Висновки. З розвитком ринку позичкових капіталів змінювалась роль кожного із категорій кредиторів. Тим не менше безперечним є той факт, що на початку державні інститути (в основному НБУ) відігравали менш значущу роль, ніж інші групи кредиторів у наданні грошових ресурсів на борговій основі. Після 2010 р. роль державних інститутів значно зменшилась. Збільшення кредитування населення призвело до відносного витіснення підприємств реального сектору економіки з ринку банківського кредиту. Фінансування дефіциту балансу цих інституційних секторів фінансувалося за рахунок кредитів, наданих нерезидентами. За останні роки внаслідок скорочення кредитування населення вдалося забезпечити нагромадження грошового капіталу та фінансування підприємств нефінансового сектору. Це означає, що постійне забезпечення позитивного балансу в

потоках заощаджень і кредитів населення виступає головним фактором забезпечення збалансованості ринку банківського кредиту та стійкого розвитку ресурсної бази банківської системи.

Література:

1. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / За ред. І. Я. Чугунова. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – с. 848.
2. Фінансово–монетарні важелі економічного розвитку: В 3 т. Т. 2. Механізми грошового та фондового ринків та їх вплив на розвиток економіки України / За ред. чл.–кор. НАН України А. І. Даниленка. – К.: Фенікс, 2008. – 442 с.
3. Підвищення ефективності взаємодії банківського і реального секторів економіки в умовах глобалізації та євроінтеграції: монографія / кол. авт.; за ред. д-ра екон. наук, проф. О.І. Барановського. – К.: УБС НБУ, 2010. – 482 с.
4. Інвестиційно–інноваційні аспекти впливу фінансової інфраструктури на розвиток національного господарства України [Текст] колектив. монографія / [С.О. Смирнов, М.В. Корнєєв, К.О. Біла та ін.]; ред.: С.О. Смирнов; Дніпропетров. нац. ун-т ім. К. Гончара. Дніпропетровськ: Біла, 2010. – 359 с.
5. Активізація інвестиційного процесу в Україні: колективна монографія/ [Т.В. Майорова, М.І. Дибя, С.В. Онишко та ін.]; за наук. ред.: М.І. Дибя, Т.В. Майорової. – К.: КНЕУ, 2012. – 472 с.
6. Банківські інститути в умовах глобалізації ринку фінансових послуг: [монографія] / І.О. Лютий, О.М. Юрчук. – К.: Знання, 2011. – 357 с.
7. Буковинський С.А. Шляхи подолання фінансової кризи в Україні / С.А. Буковинський, Т.Є. Унковська, О.Л. Яременко// Економічна теорія. – 2009. – № 2. – С. 47–60.
8. Вахненко Т. П. Політика державних запозичень та управління корпоративними боргами в умовах фінансової кризи / Т. П. Вахненко // Економіст. – 2009. – № 3. – С. 48–52.
9. Матвієнко П.В. Інвестиційна діяльність вітчизняних банків/ П. В. Матвієнко // Інвестиції: практика і досвід. – 2007. – № 9. – С. 3–6.
10. Кудряшов В.П. Державна підтримка економічного зростання в Україні / В.П. Кудряшов// Фінанси України. – 2008. – № 9. – С. 42–53.
11. Гец В. Макроэкономическая оценка денежно–кредитной и валютно–курсовой политики Украины до и во время финансового кризиса / В.М. Гец // Экономика Украины. – 2009. – № 2. – С. 6–9.
12. Нідзельська І.А. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України в умовах поглиблення фінансової кризи / І.А. Нідзельська // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 102–109.